

1828-1829 OSMANLI-RUS HARBİ ÖNCESİNDE MENTEŞE SANCAĞI'NDAN İĞNEADA VE HAVALİSİ MUHAFAZASINA GÖNDERİLEN SÜVARİ ASKERLER HAKKINDA

*Biray ÇAKMAK**

Şeriyeye Sicilleri ihtiva ettiği belge türü ve muhteviyât bakımından; sosyal, kültürel, iktisadî, idarî, siyasî ve askerî tarih çalışmalarında en önemli arşiv kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Askerî tarih çalışmalarında Şeriyeye Sicillerinin önemi; meydana gelen askerî olayları günü gününe izleme, asker toplama usulü, toplanan askerlerin, nitelikleri, nereden nereye gidecekleri, yolculuk ve görev mahallerindeki iâşeleri, sakatlanma, vefat, görevden ihraç, cezalandırma, firar, izin ve emeklilik gibi hususlarda bilgiler ihtiva etmesinden ileri gelmektedir. Yine Sicillerden orduda yapılan terfî ve tecziye konularında önemli bilgiler elde edilebilmektedir¹.

Bu araştırmayla, 1838-1829 Osmanlı-Rus Harbi öncesinde Menteşe (Muğla ve havâlisi) Sancağı'ndan İğneada² ve havâlisi³ muhafâzası için Yusuf Paşa maiyyetine yüz süvari askerinin gönderilmesi ve bu askerlerle ilgili olarak yapılan harcamalar hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili 1243 Tarihli Milas Şeriyeye Sicili'ndeki ilgili belgeler değerlendirilmiş, böylece

* Araş.Gör., AKÜ, Uşak Eğitim Fakültesi

¹ Şeriyeye Sicillerinin askerî tarih çalışmalarındaki önemi ve örneklemeler için bkz. Mehmet Kayıran, "Şeriyeye Sicillerinin Askerî Tarih Bakımından Önemi", *I. Askerî Tarih Semineri, Bildiriler I*, Ankara 1983, s. 131-137; Hüseyin Sarı, "II. Mahmut Döneminin Askerî Faaliyetlerine Mudurnu Kazasının Katkıları", *A.Ü. D.T.C.F. , Tarih Araştırmaları Dergisi*, C: XVIII, S. 29, Ankara 1997, s. 155-167.

² İğneada (Thinias) günümüzde Kırklareli ilinin Demirköy ilçesine bağlı bir beldedir. Bulgaristan sınırı yakınında ve Karadeniz sahilinde bulunmaktadır. Demirköy'e 25 km, Kırklareli'ne 97 km uzaklıktadır. Bucağın 40-50 m genişliğinde ve yaklaşık 10 km uzunluğunda kıyısı vardır. Yurt Ansiklopedisi, "Kırklareli" , İstanbul 1982-1983, s.4847, 4852-4853.

³ Yusuf Paşa'nın Menteşe Sancağı mutasarrıflığının ibkâ olduğuna dair evâil-i Şevval 1243 tarihli fermanın "havâlisi" kelimesiyle Karaburun, Terkoş, Çekmecikler, Pürime, Malatra, Helenfor Çiftliği, Midye, Siroz, Mavroz, Uzunkum, Mandal Limanı, Babaveli, Rezve, Silahtar İskeleyi, Kalıncos ve Ahtabolu'nun kastedildiği anlaşılmaktadır. 1243 Tarihli Milas Şeriyeye Sicili F 380 (kısası:MŞS), 23/a, ferman sureti.

askerî tarih çalışmalarına cüzî de olsa bir katkı yapılma gayesi güdülmüştür. Ancak konuya bütünlük sağlamak amacıyla öncelikle 1826-1827 yıllarındaki önemli gelişmelere de kısaca değinmek faydalı olacaktır.

I. ASKERLERİN GÖNDERİLMESİNE NEDEN OLAN SÜREÇTE MEYDANA GELEN SİYASAL GELİŞMELER

Osmanlı Devleti, 19.Yüzyılın ilk yarısında Yunan isyanı ve bu isyana bağlı olarak tezâhür eden önemli gelişmelerle uğraşmak zorunda kalmıştır. 26 Şubat 1825'te Mısır kuvvetlerinin güneyden Mora Yarımadasına çıkması⁴ ve Reşit Paşa kuvvetlerinin kuzeyden harekete geçmesi⁵ sonucu Osmanlı Devleti, Mora'da isyanın bastırılması yönünde ilerlemeler kaydetmiştir. Mora'da bu gelişmeler olurken, 1825'te Rus Çarı olan I. Nikola, 17 Mart 1826'da Osmanlı Devleti'ne bir ultiatom vermiş, 1812 Bükreş Antlaşması'nın uygulanmadığından şikâyetçi olarak Eflak-Boğdan ve Sırbistan lehinde isteklerini yoğunlaştırmış ve meselenin iki taraf arasında görüşülmesi için altı hafta içinde delegelerini Rus sınırına göndermesini istemiştir.⁶ Bu arada 1823'te Yunanlıları muhârip olarak tanıyan İngiltere, I. Nikola'yı tebrik etmek bahânesiyle Yunan meselesini görüşmek için Wellington'u Petersburg'a göndermiştir.⁷ Nitekim iki devlet arasında gerçekleştirilen görüşmeler sonucu, 4 Nisan 1826'da Saint Petersburg Protokolü imzalanmıştır. Yunan meselesi hakkında bilinen ilk uluslararası siyasî belge olması açısından önemli olan bu protokole göre; Yunanistan Osmanlı Devleti'ne tâbi muhtar (otonom) bir devlet olacak ve aynı devlete yıllık muayyen bir vergi verecek, ayrıca Yunanistan'daki tüm Türkler

⁴ Coşkun Üçok, *Siyasi Tarih (1789-1960)*, Ankara 1980, s. 68; Fahir Armaoğlu, *19 Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Ankara 1997, s. 174

⁵ Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'l-Vukuât*, (Yay. Neşet Çağatay) , C:III-IV , Ankara 1987, s.253.

⁶ Yorga, *Osmanlı Tarihi (1774-1914)*, (Çev:Bekir Sıtkı Baykal), C:5, Ankara 1948, s.313; Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, C:12, İstanbul 1309, s.190.

⁷ İngiltere'nin böyle bir girişimde bulunmasının nedenleri için bkz. Biray Çakmak ,*1828-1829 Osmanlı Rus Harbi ve Muğla Yöresinin Bu Harbe Katkısı*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.5.

çıkartılacak ve İngiltere ile Rusya iki taraf arasında bu şartlarda bir siyasî çözüme aracılık yapacaklardı⁸.

Osmanlı Devleti bir yandan bu gelişmeleri tâkip ederken, diğer yandan Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmak için çalışmalara başlamıştır. Nitekim Yeniçeri Ortalarından oluşturulan Eşkinci Ocağı "Hamd û senâ" ile 12 Haziran 1826'da Et Meydanı'nda tâlime başlamış,⁹ bunun üzerine her yenilik sonrası olduğu gibi Yeniçeriler isyan etmiş ve meydana gelen kanlı çatışmalar sonucu, 17 Haziran 1826'da yayınlanan fermanla Ocak resmen kaldırılmıştır.¹⁰ Bunun akabinde Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla bir ordu kurma çalışmalarına başlanmıştır.¹¹

Askerî alanda yapılan bu köklü reformlar, uzun vadede olumlu gelişmelere merhale olurken, kısa vadede Osmanlı Devleti'ni düzenli, merkezi bir ordudan mahrum bırakmıştır. İçeride bu gelişmeler olurken Osmanlı Devleti, herhangi bir harbi göze alamadığı için 17 Mart 1826'da ağır şartlar taşıyan Rus isteklerine olumlu cevap vermek zorunda kalmış, 7 Ekim 1826'da aynı devleti büyük yükümlülükler altına sokan Akkirman Antlaşması'nı imzalamıştır. Anlaşmaya göre;¹² Osmanlı Devleti, Eflak-Boğdan ve Sırbistan'a yönelik imtiyâzları genişletmiş, Rus tüccarlarının 1806 Harbinde uğradığı zararları karşılamayı, Rus ticaret gemilerinin sularından serbestçe geçmesini ve Rusya'nın Kafkasya'daki egemenliğini kabul etmiştir. Görüldüğü üzere böyle ağır şartlar taşıyan antlaşmayı imzalayan Osmanlı Devleti'nin, zaman kazanarak yeni kurduğu ordunun güçlenmesini sağlamayı amaçladığı söylenebilir. Nitekim II. Mahmut, devleti ağır yükümlülükler altına sokan Akkirman Antlaşması karşısında halkı teskin etmek için yayınladığı fermanında, "Hîn-ı fırsatda tebdîl-i ahd"

⁸ Saint Petersburg Protokolü hakkında bkz. Yorga , *a.g.e.*, s.313-314; Üçok, *a.g.e.*, s.69; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C:5, 5.Baskı, Ankara 1988, s.117.

⁹ Karal , *a.g.e.*,s.146; Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı Ve II.. Mahmut'un Edirne Seyahati*, İstanbul 1994 , s.19.

¹⁰ Ferman sureti için bkz. Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 267-271; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları I* , Ankara, 1984, s. 667-672

¹¹ Bu konuda bkz. Abdülkadir Özcan, "Asakir-i Mansure-i Muhammediye", *T.D.V.İ.A.*, C:1, İstanbul 1991, s.457 -458.

¹² Muâhedât Mecmuası, C. IV, s. 58 vd.

edileceğinden bahsetmiştir.¹³

Rusya, tek yönlü olarak Osmanlı Devleti üzerindeki baskı, tazyîk ve tehdidini arttırırken, diğerk yandan İngiltere ile müşterek hareket ediyordu. Zira Saint Petersburg Protokolü kararları Nisan 1827'de Bâb-ı Ali'ye resmen bildirilmiştir. Osmanlı Devleti de, Yunan meselesinin kendi iç sorunu olduğu için İngiltere ve Rusya'nın müdâhale etme hakkı olmadığını, böyle bir durumun devletlerarası hukûka aykırı olduğunu ileri sürerek Haziran 1827'de Saint Petersburg kararlarını reddetmiştir.¹⁴

Yunan meselesinin kendi istekleri doğrultusunda çözümlenmesinde kararlı olan İngiltere ve Rusya, Fransa'nın da katılımıyla Londra'da bir araya gelerek 6 Temmuz 1827'de Londra Antlaşması'nı imzalamışlardır.¹⁵ Osmanlı Devleti, kendisine iletilen Londra Antlaşması kararlarını aynı gerekçelerle 16 Ağustos 1827'de reddetmiştir. Bunun üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya 31 Ağustos'ta vermiş oldukları müşterek tahrîr ile alınan kararların kabulü yönünde ısrar etmiş, aksi takdirde kuvvete başvuracaklarını bildirmişlerdir.¹⁶ Daha sonraki gelişmeler ilgili devletlerin ne kadar kararlı olduklarını göstermiştir. Zira İngiltere, Rusya ve Fransa müşterek tahrîrlerine sadıkâne bir tarzda Navarin'de bekleyen Osmanlı-Mısır müşterek donanmasını 20 Ekim 1827'de batırmışlardır.¹⁷

Navarin faciâsıyla Osmanlı Devleti, hem donanmasını, hem de teknik personelini kaybetmiş;¹⁸ bu arada Mora'da Mısır Ordusu'nun da

¹³ Şerafettin Turan, "1829 Edirne Antlaşması", *A.Ü. DTCFD.*, C:IX, S.1-2, Ankara, Mart-Haziran 1951, s.112, Dipnot:3

¹⁴ Üçok, *a.g.e.*,s.69-70

¹⁵ Turan, *a.g.m.*, s.114

¹⁶ Ahmet Lütü, *Tarih-i Lütü*, C:I, s.83

¹⁷ Charles Jelavich, Barbara Jelavich, *The Establisment of the Balkan States 1804-1920*, Seatle and London 1997, s.49; Ayrıca bkz.Ahmet Muhtar Paşa, *Türkiye Devleti'nin En Mühim ve Meşhur Esfârından H.1244-1245 (1828-1829) Türkiye-Rusya Seferi ve Edirne Muahedesi*,C:I,Ankara 1928,s12-14;Yorga,*a.g.e.*,s.332-335; C.M.Woodhouse,"The Untoward Event: The Battle of Navarino 20 October 1827" *Balkan Society in the Age of Greek Independence*, (Ed.Richard Clogg), p.1-17

¹⁸ Besim Özcan, "1877-1878 Harbine Kadar Osmanlı-Rus Münasebetleri", *Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, S.22, Erzurum 1995, s.116-117

yardımıyla yeni tesis ettiği hakimiyetini yitirmiş, Akdeniz'deki deniz gücü büyük bir zaafiyet kazanmış, daha açık bir ifâdeyle sona ermiştir.

Navarin olayı üzerine Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Rusya'dan tarziye ve tazminât talebinde bulunmuş; ancak bu diplomatik girişimden müsbet bir sonuç alamadığı gibi, ilgili devletlerle olan diplomatik temasları elçilerinin 8 Aralık 1827'de İstanbul'u terk etmeleri nedeniyle kesilmiştir.¹⁹ Bu gelişmeler sonucu Osmanlı Devleti, siyasî tecrîte tabi tutulmuş, Rusya kendisinde cesâret bulmuş, savaş mevsimini beklemeye başlamıştır.

II. SÜVARİ ASKERLERİN GÖNDERİLMESİ

Osmanlı Devleti bir yandan ilgili devletlerin belirtilen tutumu, diğer yandan askerî ve ekonomik imkânsızlıklar nedeniyle Müslüman-Türk halkına mevcut durumu izâh ederek destek temin etmek amacıyla İstanbul'da umûmî bir meşveret yapmayı kararlaştırmıştır. Bu doğrultuda Anadolu, Rumeli ve Arnavutluk vali ve/veya mutasarrıflarına fermanlar yollanmış, Sancak ileri gelenlerinin İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir. Bu tarihte Hüdâvendigar ve Kocaili Sancakları'yla Menteşe Sancağı da uhdesinde olan Hüseyin Paşa'ya²⁰ da konuyla ilgili bir ferman gönderildiği anlaşılmaktadır.²¹ Bu ferman üzerine belirtilen Sancakların mutasarrıfları ve Karadeniz Boğazı (Bahr-i Siyâh) muhâfızı olan Hüseyin Paşa, Menteşe Sancağı'na 20 Kasım 1827 tarihli bir buyruldu göndermiştir.²²

Hüseyin Paşa buyrulduğunda, Menteşe Sancağı Mütessellimi Mehmet Mesrûr Ağa'ya "Emr-i fermân-ı hümâyûn buyrulduğu üzere livâ-yı mezkûr kazâlarının yerlûden olarak söz anlar ve müşâvere olunmağa sezâ-vâr ve kâbil-i hitâb olan voyvoda ve ayân ve vücûhlarından ikişer vücûh intihâb" ve yerine bir mütesellim vekili

¹⁹ Yorga, *a.g.e.*, s.335-337; Turan, *a.g.m.*, s.114

²⁰ MŞS, 6/b, 3.kayıt, Ekim 1827 (evâhir-i Rebiül-evvel 1243) tarihli ferman sureti.

²¹ "Emr-i fermân-ı hümâyûn buyrulduğu üzere", MŞS, 9/b, 2.kayıt. Hüseyin Paşa'nın 20 Kasım 1827 (Gurre-ı Cemaziye'l-evvel 1243) tarihli buyruldu.

²² MŞS, 9/b, 2. kayıt.

tain ederek mütesellim vekiline sâhiller ile Bodrum'da inşâ edilmekte olan kalyonu korumasını tenbih etmesini ve iki üç adamıyla acilen İstanbul'a gelmesini buyurmaktadır.²³ Bu buyruldu üzerine Menteşe Sancağı Mütesellimi Mehmet Mesrûr Ağa, kethüdâsı Silahşörân-ı Hassadan Osman Bey'i yerine vekil tayin etmiştir.²⁴ Nitekim İstanbul'da yapılan meşverete Menteşe Sancağı temsilcilerinin de katıldığı anlaşılmaktadır. Bu toplantıda Yunan isyanı ve Navarin olayı çerçevesinde gelişen olaylar değerlendirilmiş, İngiltere , Fransa ve bilhassa Rusya'nın tutumları toplantıya katılanlara anlatılmıştır. Toplantıda, "yek-dil ve yek-cihet" savaşmak yönünde karar alınmış,²⁵ katılımcılar talep edildiği takdirde her türlü yardımda bulunmayı taahhüd etmişlerdir.²⁶ Sadrazâm riyâsetinde yapılan ve Padişahın da müzâkerelerini izlediği meşverette alınan kararları hâvi bir ilânnâme, toplantıya katılanlara verilerek memleketlerine gönderilmişlerdir. Ayrıca Sadrazâm Mehmet Selim Paşa, bir beyânnâme yayınlamış, "yedi yaşından yukarı tüm ehl-i İslâmın gazâ ve cihâda hâzır ve amâde"²⁷ olmalarını istemiştir.

Menteşe Sancağı'ndan meşverete Mütesellim Mehmet Mesrûr Ağa, Köyceğiz Kazâsı Ayânı Hasan Çavuş-zâde Ebubekir, Muğla Kazâsı Ayânı Mustafa, Eskihisâr Kazâsı Ayânı Murat Bey ve Milas Kazâsı vüçûhundan Mehmet'in katıldığı tesbit edilebilmektedir.²⁸ Şubat 1828 tarihli fermanın anlaşıldığına göre²⁹ isimleri zikredilen Menteşe Sancağı temsilcileri, sâhillerini ve Bodrum'da inşâ edilmekte olan kalyon-ı hümâyûnu korumayı ve İstanköy ve Rodos Adaları muhafâzasına gönderilen askerlere zarar gelmemek üzere Menteşe Sancağından yüz süvâri askeri Köyceğiz Kazâsı Ayânı Hasan Çavuş-zâde Ebubekir başbuğluğunda³⁰ bir yüzbaşı, bir çavuş, on onbaşı

²³ MŞS, 9/b, 2.kayıt.

²⁴ MŞS, 10/b, 1.kayıt.

²⁵ Ahmet Lütfi, *a.g.e.*, s.101

²⁶ MŞS, 16/b, 3.kayıt, Şubat 1828 (Evâhir-ıRecep 1243) tarihli ferman sureti.

²⁷ MŞS, 13/a , 1. kayıt.

²⁸ MŞS, 16/b, 17/a, Ş ubat 1828 (Evâhir-i Recep 1243) tarihli ferman sureti.

²⁹ MŞS, 16/b, Şubat 1828 Tarihli ferman sûreti.

³⁰ Hüseyin Paşa'nın 15 Ocak 1828 tarihli buyrulduunda Bozöyük Ayanı Delilbaşı Mustafa Ağa'nın yüz süvâriye Sergerde nasb olunduğu belirtilmektedir. Bkz. M ŞS , 13/a. Ancak askerlerin Delilbaşı Mustafa Ağa başbuğluğunda gönderildiği görülmektedir.

nezaretinde Menteşe Sancağı Mutasarrıfı ve Karadeniz Boğazı Muhafızı Hüseyin Paşa emrine göndermeyi taahhüt etmişlerdir. Yine yüz süvâri için bir vekil-i harç tayin edilecek ve görev mahallerine varıncaya kadar yol üzerindeki kazâlara yük olmamaları için mekûlât-ı lâzimleri hesaplanarak Sancak tarafından karşılanacak ve vekil-i harç tarafından idâre edilecektir. Askerlerin tümü süvâri olacak, hitâm-ı gâileye kadar görev mahallerinde kalacaklar, içlerinden biri firâr veya vefât ederse yerine Sancaktan asker gönderilecek, ancak görevli oldukları mahaldeki tayinâtları devlet tarafından karşılanacak ve yüz süvâri İstanbul'dan gönderilecek fermânı müteâkip hemen yola çıkacaklardır.³¹ Askerler güzîde, seçilmiş, genç ve yiğit, cenk ve harbe kâdir, tam teçhizatlı olacaklar ve her bir süvâriye aylık otuzar kuruş maaş (aylık, mâhiyye), her on asker için bir yük beygiri, yüz askere bir tane saka beygir verilecek ve bunların masrafları Menteşe Sancağı tarafından karşılanacaktır.³² Tüm bu şartların Menteşe Sancağı temsilcileri tarafından taahhüt edildiği ve bu taahhütlerinin senede bağlanarak bağlayıcı ve resmî bir nitelik kazandığı görülmektedir.³³

Menteşe Sancağı Mutasarrıfı Hüseyin Paşa, 15 Ocak 1828 tarihli buyrulduyuyla, yukarıdaki şartlara riâyet edilerek yüz süvârinin göndermiş olduğu Mübâşir Halil Ağa ve Sancak ileri gelenlerinin marifetiyle bir neferi eksik olmadan tarafına "kemâl-ı ihtimâm ve dikkat " ile gönderilmesini emretmiştir.³⁴ Aynı buyrulduyan Menteşe Sancağı'ndan gönderilecek yüz süvârinin diğer sancaklardan gönderilecek askerlere nazaran az olduğu, bunun da Menteşe Sancağı'nın sâhillerini, Bodrum'da inşâası devam etmekte olan kalyonu ve İstanköy ve Rodos Adalarının muhafâzasını üstlenmesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Hüseyin Paşa'nın 15 Ocak 1828 tarihli buyrulduşuna rağmen yüz süvâri askeri emrine gönderilmemiştir. Çünkü Menteşe Sancağı 2 Şubat 1828'de İğneada ve havâlisi muhafâzası şartıyla Karahisâr-ı

³¹ MŞS, 17/a.

³² MŞS, 13/a, Hüseyin Paşa'nın 15 Ocak 1828 (27 Cemâziye'l- evvel 1243) tarihli buyrulduşu.

³³ MŞS, 17/a.

³⁴ MŞS, 13/a, 13/b, Hüseyin Paşa 'nın 15 Ocak 1828 (27 Cemâziel evvel 1243) tarihli buyrulduşu.

Sâhib Sancağı ile birlikte Sirozî Yusuf Paşa'ya tevcih olunmuştur.³⁵ Mutasarrıf-Muhâfız Sirozî Yusuf Paşa'nın tevcih tarihinde İstanbul'da olduğı, İğneada ve havâlisi muhafızlığıyla görevlendirilmesi üzerine İstanbul'dan hareket ettiğı ve görev mahalli İğneada'ya vardığı anlaşılmaktadır.³⁶

Bu gelişmeler üzerine Şubat 1828 tarihli fermanla, Menteşe Sancağı'ndan Hüseyin Paşa'nın emrine gönderilmesi taahhüt edilen yüz süvâri asker " Karadeniz sevâhilinin şu aralık evvelkiden bir kaç kat ziyâde istihsâl-i esbâb-ı muhâfâza ve muhâresesi zımında hâlâ Karahisâr-ı Sâhib ve Menteşâ Sancakları Mutasarrıfı ve İğneada Muhâfızı Düstûr-ı mükerrerem müşîr-i mufahham nizâm... Vezirim Yusuf Paşa edâme Allahu Taala İclâlehu maiyyetinde işe yarar külliyyetlü asâkirin lüzûmu zâhir ve âşîkar olmaktan nâşi" Yusuf Paşa'nın emrine gönderilmiştir.³⁷

Yusuf Paşa'nın emrine gönderilen yüz süvâri askerinin isimleri tesbit edilebilmektedir. Bu süvâri isimlerini antroponimik değeri olabileceğı gerçeğini de göz önüne alarak belirtmekte fayda görüyoruz. Yüz süvarinin isimleri şunlardır;³⁸ Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa, Deli Hacı Mehmet, Tekeli Köse Ali, Danacıoğlu Ahmet Ağa, Bayrakdâr Turali, Leyneli Hasan, Balıkesrî Mehmet, Kara Ali, Seyisoğlu Ali, Pisili Ali, Sarı Mehmet, Hacı Ahmet bin Aziz, Türkoğlu Hasan Ali, Musevilili Hayati, Kahveci Yusuf, Memioğlu Hacı Yusuf, Soyтары Kara İbrahim, Soyтары Çilesiz, Arnabut Hacı Mehmet, Pisili Memiş, Serrâc Mehmet Ali, Leyneli Deli Ömer, Katrancı Hacı Mustafa, Hacı Velioğlu Hasan, Katrancı Kanat oğlu, Ahmet Gavnâs, Hacı Abdi oğlu Salih, Kara Veli oğlu Hüseyin Ali, Minla Hasan oğlu, Türkmen oğlu Deli Ahmet, Bencikli İsmail, Bursalı Osman, Arab oğlu, Kurd oğlu, Buldanlı Mehmet, Kocagöz Hüseyin, Saraydârancı, Yakuş oğlu Hacı Hüseyin, Kütahyalı Hasan, Kıbrıslı Mehmet Ağa, Çiftlikli Ahmet, Seyis oğlu Ahmet Leyneli Hasan'ın yeğeni Abdullah, Köse oğlu Ahmet, İmam oğlu Mehmet, Madan oğlu Hüseyin, Deli İbrahim, Kerim Ağa, Hamza Ali oğlu Mustafa, Turmuş

³⁵ MŞS, 16/a, 2. kayıt., 02-02-1828 (16 Recep 1243) tarihli ferman sureti.

³⁶ MŞS, 16/b, 2. kayıt., Yusuf Paşa'nın tarihsiz buyruhdusu.

³⁷ MŞS, 17/a.

³⁸ MŞS, 14/b.

Ali, Kadri, Kerim, birâderi Mustafa, Hâfız oğlu Hüseyin, Mehmet Hoca oğlu İbrahim, Kör Mehmet oğlu Ömer Ağa, Deli Ağa'nın oğlu Mustafa, Fefğâşlı Mehmet, Ali Beşe oğlu Ali, Çine Ovalı Mustafa, Koca İbrahim oğlu Süleyman, Sökeli oğlu Salih, Akbınarlı Veli, Kedi oğlu Hasan, Sarrâc oğlu Surat Ali, Koca Veli birâderi Koca Hüseyin, İsmail Beğ'in oğlu Ali, Hasan Kethüdâ oğlu Bekir, Kantar oğlu Hasan, Kirânisli Keskin, Kedi oğlunun yeğeni İsmail, Hacı Soylu oğlu Mustafa, Şatır oğlu Ahmet, Ömer Efendi oğlu Emin, Molla Osman oğlu Süleyman, Hacı Atmaca oğlu Mustafa, Molla Ahmet oğlu Salih, Koca Halil oğlu Mehmet, Kurd oğlu Mehmet, Hacı Kantar oğlu, Sofu oğlu Abdurrahman, Eyüb oğlu Süleyman, Timurcu oğlu Ümmet, Milaşlı Hüseyin Ağa, Deli Ahmet, Boz Baş Mehmet, Ahmet Efendi oğlu Halil, Ali Kethüdâ oğlu Hüseyin, Mahmut Hacı Minla oğlu, Külahlı oğlu İbrahim, Sökeli Mustafa, Çoban oğlu Mehmet, Feyzullah oğlu Mustafa, Ali Mehmet Arab, Fikir oğlu Mustafa, Hacı Veli oğlu Mehmet, Culcu oğlu Mehmet, Osman oğlu Hasan, Yerkesikli Emir Ahmet, Zeybek Hasan oğlu Tavashlı, Musevlili Emir.

III. GÖNDERİLEN SÜVARİ ASKERLERİNE YAPILAN HARCAMALAR

Yusuf Paşa'nın maiyyetine gönderilen yüz süvârinin Menteşe Sancağı'na yüklü bir mâliyeti olduğu görülmektedir. Nitekim yüz süvârinin otuzar kuruştan altı aylık mâhiyyeleri, elbise, silâh, at ücretleri ve İstanbul'a varıncaya kadar yiyecek bedelleri (mekûlât-ı lâzimeleri) ve süvârilerle birlikte İstanbul'a giden ağaların (muhtemelen yüzbaşı, çavuş ve sâir olmalı, ancak isimleri tesbit edilememektedir) yolculuk esnâsındaki masrafları, süvâri tertip ve irsâle gelen mübâşirin hizmet-i mübâşiriyyesi (mübâşirin ismi tesbit edilememektedir), süvârilerin Başbuğu Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa'nın maaş ve masrafları tutarı toplam 133.455 kuruş tutmuştur.³⁹Bu meblâğın; 18.000 kuruşunu, yüz süvârinin altı aylık mâhiyyeleri, 11.800 kuruşunu, Başbuğ Fettah Kâdı-zâde Mustafa

³⁹ MŞS, 17/b, 1.kayıt.

Ağa'nın at, seyishâne ve sâir masrafları, 7.240 kuruşunu, askerlerin görev yerlerine varıncaya kadar yolculuk esnâsındaki muhtelif masrafları oluşturduğu tesbit edilebilmektedir.⁴⁰ Görüleceği üzere geriye kalan 96.415 kuruş süvârielerin elbise, at, silâh masrafları ile süvârielerle birlikte İstanbul'a giden ağalar ve süvârielerin tertibi ve irsâline gelen mübâşirin mübâşiriye ücretleri, Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa'nın altı aylık maaş tutarları olduğu anlaşılmaktadır. Mentеше Sancağı sâkinlerinin belirtilen masrafları askerler ile Başbuğa teslim ettikleri 23 Şubat 1828 tarihli makbuz senedinden anlaşılmaktadır.⁴¹ Tüm bu miktarın peşin ödendiği, toplam 133.455 kuruş harcama yapıldığı ve bu meblâğın, bu tarihlerde yirmibeş kazâsı bulunan Mentеше Sancağı ahâlisinden tahsili yoluna gidildiği görülmektedir. Nitekim 08-04-1828'de bu meblâğ, marifet-i şer (kadı) ve Sancak ileri gelenleri tarafından kazaların "hâl ve tahammülüne" göre tevzî edilmiş ve kazaların hisselerine düşen meblâğı gösteren pusulalar hazırlanarak Mütesellim Mehmet Mesrûr Ağa'ya verilmiştir. Bu tevziâtta, kazaların hisselerine düşen meblâğlar kuruş olarak şu şekilde gerçekleşmiştir:⁴² Muğla, 5.338; Ula, 3.603; Gökabâd (Gökova), 2.002; Trahiye, 3.60; Dadya (Datça) ,5.017,5; Gereme, (Ören) 3.203; Yerkesiği, 3.203; Karaabâd (Karaova), 2.402; Isravlos, 7.340; Tavas, 17.350, Musevli, 4.270,5; Bozöyük, 5.605; Eskihişâr, 1.068; Milas, 8.541; Mendalyat (Selimiye), 6.672,5; Mazûn, 2.936; Subice, 9.475; Köyceğiz, 8.007; Pırnâz, 8.007; Mekri (Fethiye), 8.007, Eşen, 5.605; Ağirdos, 3.336,5; Döğer, 5.071,5; Üzümlü, 1.334,5 ve Kiranis, 2.402.

Mevcut belgelerden süvârielerin Şubat 1828'de yola çıktıkları ve başlarında Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa 'nın başbuğ olarak bulunduğu, yaklaşık ellibir gün zarfında İğneada'ya ulaştıkları anlaşılmaktadır.⁴³

Yüz süvâri ve Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa'nın 13-08-1828/05-02-1829 tarihleri arası ikinci altı aylık maaşlarının Mentеше

⁴⁰ MŞS, 13/b, 3.kayıt.

⁴¹ MŞS, 13/b, 3.kayıt.

⁴² MŞS, 17/b

⁴³ MŞS, 21/a, 14 Nisan 1828 tarihli Yusuf Paşa'nın buyruldu. "Menteşâ'dan hareket ve ellibirinci günü bu tarafa muvasalât eylediği tahkik-kerdemiz olub" , MŞS, 21/a, aynı yer.

Sancağı'ndan gönderildiği görülmektedir. 27 Ağustos 1828'de yüz süvârinin otuzar kuruştan altı aylık maaşları tutarı olan 18.000 kuruş, Başbuğ Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa'nın 500 kuruştan altı aylık maaş tutarı olan 3.000 kuruş ile aylıkları götüren kişilerin masrafı 2.500 kuruş ve 150 kuruşluk harc-ı imzâ da denen Mahkeme harcı kazalara tevzî edilmiştir.⁴⁴ 26.650 kuruş tutarındaki meblâğdan kazalara düşen hisseler şu şekildedir:⁴⁵ Muğla, 1.060; Ula, 719,5; Gökabâd, 400,5; Trahiye, 719,5; Dadya, 1013; Gereme, 640; Yerkesiği, 640; Karaabâd, 480; Isravlos, 1.464,5; Tavas, 3.465; Musevli, 853,5; Bozöyük, 1.118; Eskihisâr, 215; Milas, 1.706; Mandalyat, 1.332; Subice, 1.891,5; Mazûn, 587; Köyceğiz, 1.599; Pırnâz, 1.599; Mekri, 1.599; Eşen, 1.119; Döğer, 1.014; Ağirdos, 667; Kiranis, 480; Üzümlü, 268 kuruş.

Menteşe Sancağı'ndan tertip edilerek Yusuf Paşa emrine, Başbuğ Fettah Kadı-zâde Mustafa Ağa riyâsetinde İğneada ve havâlisine gönderilen ve 150.000 kuruşun üzerindeki masrafları Mentеше Sancağı'ndan karşılanan yüz süvâri askerinin görev mahallerindeki icraâtları ve hizmetleri konusunda mevcut kaynak ve belgelerde, her hangi bir bilgiye rastlanamamaktadır. Ancak Sirozî Yusuf Paşa'nın harbin ilk yılında Varna muhafâzasına sevk edildiği⁴⁶ düşünülürse, yüz süvâri askerinin Varna muhafâzasında bulunmuş olabileceği tahmin edilebilir. Yine de bu süvâri askerinin akibeti ve yararlılık gösterip, göstermediği soruları yanıtızsız kalmaktadır.

SONUÇ

19.Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti, Yunan isyanı nedeniyle İngiltere, Fransa ve Rusya ile sık sık karşı karşıya gelmiştir. Ancak Rusya, I.Petro tarafından 1725'te ifâde edilen tarihî Rus emellerini gerçekleştirme amacıyla Osmanlı Devleti'ne karşı daha ciddi ve mütemâdî tehlikeyi oluşturmuştur. Nitekim 1827 yılının sonlarına gelindiğinde Osmanlı Devleti ile savaştan başka bir şey düşünmemeye başlamış, iki taraf arasında savaş kaçınılmaz hale

⁴⁴ MŞS, 29/a, 3.kayıt.

⁴⁵ MŞS, 29/a, aynı kayıt.

⁴⁶ Çakmak, *a.g.t.*, s.26

gelmiştir. Osmanlı Devleti, Rus tehdidi karşısında millete yönelmiş, halkın desteğini temin etmeye çalışmıştır. İstanbul'da yapılan meşverete Sancak ileri gelenleri katılmış, memleketin mdfaası hususunda bazı taahhütlerde bulunmuşlardır. Nitekim meşverete katılan Menteşe Sancağı temsilcileri, metin içinde geçen diğer taahhütleri yanında yüz süvâri asker göndermeyi ve bu svrilerin muhtelif masraflarını karşılamayı kabul etmişlerdir. Bu doğrultuda yüz süvâri asker Menteşe Sancağı'ndan İğneada ve havâlisine gönderilmiş ve bu askerlerle ilgili olarak 159.955 kuruş Menteşe Sancağı'ndan karşılanmıştır.